

<https://doi.org/10.30546/114578.2025.10.3052>

“ANAMIN KİTABI”NDA MİLLİ KİMLİK VƏ ANA ARXETİPİ (Cəlil Məmmədquluzadə və Mahirə Nağıqızının yaradıcılığı əsasında)

Nazilə Abdullazadə

pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

<https://ORCID.org/0000-0002-1829-7178>

nazile.s.m.d@mail.ru

*İndi yuxularımın şah əsəri olmusan,
Ürəyimdən süzülüb gözlərimə axmısan!*

Mahirə Nağıqızı

Xülasə

Ədəbiyyat bir millətin yaddaşının, düşüncə dünyasının və mənəvi kimliyinin güzgüsüdür. Bu güzgüdə ən parlaq və dəyişməz simvollarından biri isə “ana” obrazıdır. Ana – həm bioloji varlıq, həm də kök, yaddaş, torpaq, vətən anlayışlarına bərabər tutulan arxetipik bir fiqurdur. Azərbaycan ədəbiyyatında da ana obrazı yalnız ailəçi münasibətləri əks etdirən bir qəhrəman yox, xalqın taleyini, daxili parçalanmaları, məcburi köç və həsrət acılarını ifadə edən çoxşaxəli simvoldur.

Müasir ədəbiyyatşünaslıqda ana arxetipi bir çox hallarda vətənlə eyniləşdirilir. Bu baxımdan “ana vətən”, “ana torpaq”, “ana dili” kimi ifadələr yalnız bədii priyom deyil, mədəni identiklik anlayışının formalaşdırıcı komponentləridir. Ana həm kök, həm dil, həm də kültür yaddaşdır.

Yazıçı-dramaturq Cəlil Məmmədquluzadənin XX əsrin əvvəllərində yazdığı “Anamın kitabı” pyesi ilə müasir dövr Azərbaycan poeziyasının tanınmış nümayəndəsi Mahirə Nağıqızının eyniadlı poetik toplusunun qəhrəmanı ədəbiyyatda yaradılan ana obrazları içərisində çəkisi və mənəvi yükü ilə səciyyələnir. Müəlliflərin dövr, forma və yanaşma fərqləri bu simvolun müxtəlif tərəflərini üzə çıxarsa da, hər iki əsərdə Ana milli kimliyin qoruyucusu və təmsilçisi kimi çıxış edir,

Hər iki “ana” obrazı müqayisəli şəkildə milli kimlik, özünüdərk və mədəni kimliyin yaddaş bağlarının ideoloji daşıyıcısı, itirilmiş vətənin ruhunu içində yaşadan, xalqın tarixinin, dilinin və mənəvi zənginliyinin keşikçisidir.

Açar sözlər: arxetip, ana, Cəlil Məmmədquluzadə, Mahirə Nağıqızı, pyes, poeziya, millilik.

**NATIONAL IDENTITY AND THE MOTHER ARCHETYPE IN
“MOTHER'S BOOK”
(Based on the works of Jalil Mammadguluzadeh and Mahire Naghigizi)**

Nazile Abdullazade
Azerbaijan State Pedagogical University

Abstract

Literature is a mirror of a nation's memory, world of thought and spiritual identity. One of the brightest and most unchanging symbols in this mirror is the image of "mother". Mother is an archetypal figure that is equated with both biological existence and roots, memory, land and homeland. In Azerbaijani literature, the image of mother is not only a hero reflecting family relationships, but also a multifaceted symbol expressing the fate of the people, internal divisions, forced migration and the pain of longing.

In modern literary criticism, the mother archetype is often identified with the homeland. From this point of view, expressions such as "mother homeland", "mother land", "mother language" are not only artistic devices, but also formative components of the concept of cultural identity. Mother is both roots, language and cultural memory.

Both "mother" images are comparatively the ideological bearer of the memory bonds of national identity, self-awareness and cultural identity, the one who keeps alive the spirit of the lost homeland, the guardian of the history, language and spiritual wealth of the people.

Key words: archetype, mother, Jalil Mammadguluzade, Mahire Naghigizi, play, poetry, nationality.

**НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ И АРХЕТИП МАТЕРИ В
«КНИГА МАТЕРИ»
(По произведениям Джалила Мамедкулизаде и Махиры Нагикизы)**

Назиля Абдуллазаде
Азербайджанский государственный педагогический университет

Резюме

Литература – зеркало памяти народа, мира мысли и духовной идентичности. Одним из самых ярких и неизменных символов в этом зеркале является образ матери. Мать – архетипическая фигура, отождествляемая как с биологическим существованием, так и с корнями, памятью, землей, родиной. В азербайджанской литературе образ матери – не только героиня, отражающая семейные отношения, но и многогранный символ, выражающий судьбу народа, внутренние разногласия, вынужденную миграцию и боль тоски.

В современном литературоведении архетип матери часто отождествляется с родиной. С этой точки зрения, такие выражения, как «мать-родина», «мать-земля» и «мать-язык», – это не просто художественные приёмы, но и формирующие компоненты концепции культурной идентичности. Мать – это одновременно и корень, и язык, и культурная память.

Героиня пьесы «Книга моей матери», написанной писателем-драматургом Джалилом Мамедкулизаде в начале XX века, и одноименного поэтического сборника известной представительницы современной азербайджанской поэзии Махиры Нагикызы отличается весомостью и значимостью среди созданных в литературе образов матерей. Хотя различия в эпохе, форме и подходе авторов раскрывают разные аспекты этого символа, в обоих произведениях Мать выступает как защитница и представительница национальной идентичности,

Оба образа «матери» являются идеологическими носителями связей национальной идентичности, самосознания и культурной идентичности, хранилищами духа утраченной родины, хранилища истории, языка и духовного богатства народа.

Ключевые слова: архетип, мать, Джалил Мамедкулизаде, Махира Нагикызы, пьеса, поэзия, национальность.

Giriş/Introduction

Ədəbiyyatda arxetipik süjet və obrazlardan istifadənin tarixi antik dövrlərə təsadüf edir. Homer, Esxil, Evripid, Sofoklun əsərləri digər xalqların ədəbiyyatına da təsir etmiş, arxetipik süjetlərə və obrazlara maraq yaranmışdır. Azərbaycan ədəbiyyatında arxetipiklik qədim dövrlərdən özünü yazılı ədəbiyyatda göstərmiş, mif, nağıl, rəvayət motivləri, “Qurani-Kərim”dəki dini şəxsiyyətlər, peyğəmbərlər və digər müqəddəslərin obrazları arxetip olaraq

istifadə olunmuşdur. Arxetiplər hər şeyin formalaşdığı əsas ideya və prototiplər olub ümumi hissləri və fikirləri ifadə edir. Türkün ana dastanı “Kitabi-Dədə Qorqud”da, klassik şairlər Nizami, Füzuli, Xətayi, Nəsimi yaradıcılığında sufizm-hürufizm fəlsəfəsindən, müəddəs kitablardakı arxetipik obrazlardan (Tanrı, Məhəmməd Peyğəmbər, İsgəndər, Əzrayıl, Xızır və s.) faydalanmışlar. XIX əsr ədəbiyyatı nümayəndələri Ə.Havərdiyev (“Odabaşının hekayəsi”), N.Nərimanov (“Pir”), C.Məmmədquluzadə (“Ölülər”), XX əsrdə H.Cavid (“İblis”), M.Süleymanlı (“Köç”, “Şeytan”), Y.Səmədoğlu (“Qətl günü”), V.Səmədoğlu, XXI əsrdə K.Abdulla (“Yarımçıq əlyazma”, “Şehrbazlar dərəsi”), İ.Fəhmi (“Qarğa yuvası”), G.Anarqızı (“Altıncı”), Z.Quluzadə (“Kəpənək-döğən”) əsərlərində arxetip ənənəsini davam etdirmiş, su (V.Səmədoğlu), ölüm, şeytan, qurd (H.Mirələmov), hal anası obrazları arxetipik məqamda çıxış etmişdir.

Ədəbiyyatda ana arxetipi. Ədəbiyyat tarixində “ana” obrazı yalnız ailə strukturlarını deyil, həm də cəmiyyətin mənəvi dayaqlarını, milli ruhun daşıyıcılığını və kollektiv yaddaşın qoruyuculuğunu ifadə edən arxetipik bir simvoldur. Psixoloq Karl Qustav Junqun təməlini qoyduğu arxetip nəzəriyyəsinə görə, “ana” obrazı insanın kollektiv şüuraltısında ilkin, dəyişməz və güclü simvollardan biridir. Junq “ana arxetipi”ni doğurucu qüvvə, qoruyucu varlıq və eyni zamanda həyatın ilkin qaynağı kimi xarakterizə edir [bax: Yung, 1968].

Bu konsept Azərbaycan ədəbiyyatında daha da dərinləşərək, ana obrazının milli kimliyin təəcəssümünə çevrilməsi ilə nəticələnir. Xüsusilə XX əsrdə baş verən sosial-siyasi hadisələr – inqilablar, müstəmləkəçilik, milli mübarizə, məcburi köç və vətən həsrəti – ana obrazını sadəcə ailənin simvolu yox, xalqın taleyinin daşıyıcısı halına gətirmişdir.

Azərbaycan ədəbiyyatında ana anlayışının simvolik çəkisi ağır və ölçüyəgəlməzdir. Maraqlıdır ki, bu obraz yalnız qoruyucu deyil, eyni zamanda zərər çəkmiş, acıların içində qüdrətini itirməyən bir varlıq kimi də təsvir olunur. Bu xüsusilə də milli sarsıntıların yaşandığı dövrlərdə (məsələn, Qərbi Azərbaycandan deportasiyalar, Qarabağ münaqişəsi və s.) daha güclü şəkildə önə çıxır.

Beləliklə, ana arxetipi ədəbiyyat kontekstində yalnız fərdi emosional təcrübənin deyil, kollektiv kimliyin və mənəvi sabitliyin rəmzi olaraq çıxış edir. C.Məmmədquluzadənin Zəhrəbanu ana və M.Nağıqızının Nazlı ana obrazları da bu anlayışın konkret ədəbi nümunələri kimi təqdim olunur. Zəhrəbanu – maarifçi-intellektual parçalanmanın ortasında qalan xalq anası, Nazlı isə – vətən həsrəti ilə ömrünü sazla, sözlə yaşadan bir mədəni yaddaş daşıyıcısıdır.

Cəlil Məmmədquluzadə və Mahirə Nağıqızının “Anamın kitabı” əsərlərində ana arxetipi. C.Məmmədquluzadənin 1912-ci ildə qələmə aldığı “Anamın kitabı” pyesi Azərbaycan ədəbiyyatında yalnız ailə dramı kimi deyil, milli oyanış, ideoloji qarşıdurma və maarifçilik çağırışı kontekstində müstəsna yer tutur. Əsərdə “...bir ailə təsvir olunur. Doğrudur, bir ailə var, ancaq Azərbaycan. Yaxın Şərq üçün çox səciyyəvi bir ailə. Bir ölkəni, xalqı təmsil edən bir dudman” [Mir Cəlil, 2019:97]. Əsərin qəhrəmanı vətəni təmsil edən Zəhrəbanu anadır. Zəhrəbanu, bir tərəfdən, klassik ana obrazının səmimiyyətini və qayğıkeşliyini qoruyur, digər tərəfdən isə milli şüurun dağılması, ailənin və toplumun parçalanması kimi daha dərin simvolik mənalara daşır.

Zəhrəbanu üç oğul anasıdır, bu üç övlad, əslində, əsərin ideoloji xəritəsidir: Rüstəm bəy – Qərb təhsilli, rus məktəbində oxumuş, dünyəvi və modern düşüncəli bir gənc, Səməd Vahid – Şərq klassikasına bağlı, ərəb-fars mədəniyyəti ilə yoğrulmuş, ancaq gerilik içində qalmış obraz, Mirzə Məhəmmədəli – tamamilə dinçi, fanatizm içində düşünən, hətta ana dilini belə anlamayan bir fiqur. Üç fərqli ideologiyanın toqquşması ailə daxilində xaos səbəb olur və bu xaosun ortasında Zəhrəbanu ana çaşqın, kövrək və narahat bir mövqe tutur. Ana bütün övladlarını sevir, amma onların bir-birini və onu anlamamasından əziyyət çəkir. Onun obrazı bu mənada millətin öz övladları tərəfindən parçalanma bilmə ehtimalının bədii metaforasına çevrilir.

Metaforik obraz – Zəhrəbanu həm də dilsiz ana metaforasını təcəssüm etdirir. O, Rüstəmlə söhbət edə bilmir – çünki oğlu ana dilini anlamır. Bu isə dil və milli kimlik arasındakı ayrılmaz bağın pozulması, milli yaddaşın gələcək nəsillərlə əlaqəsinin qırılması mənasına gəlir.

Bütün bu amillər əsasında, demək olar ki, Zəhrəbanu ana bütöv bir millətin ruhunu daşıyan obrazdır: həm sevgisi sonsuz, həm mədəniyyəti köklü, həm də təhlükə içində. Onun ailəsi parçalandığı kimi, müəllifə görə, cəmiyyət də yanlış istiqamətlərdə dağılmaq təhlükəsi altındadır.

Zəhrəbanu – parçalanmış bir ailənin anasıdır, üç oğlu üç müxtəlif ideologiyanın – Şərqi, Qərbi və dini fanatizmin daşıyıcısıdır. Dramaturq Ana obrazı vasitəsilə vətən, milli kimlik və maarifçiliyə çağırış edir. Əsərdə Vətən – yalnız fiziki torpaq deyil, həm də milli şüurun birliyi, milli yaddaşın köküdür.

Çağdaş poeziyanın ünlü nümayəndəsi Mahirə Nağıqızının “Anamın kitabı”nda şeirlərin qəhrəmanı anadır – Nazlı ana. Sənəsi sazlı-sözlü Nazlı ana Qərbi Azərbaycandan olub ömrünün sonuna qədər vətən, yurd həsrəti ilə alışıb yandı:

Yenə dərdim göynətməsin qəlbini,

*Ağ saçını suya sərib ağlama.
Kim böləcək bölünməyən dərdini,
Fəğan çəkib qərib-qərib ağlama.
Ah eləmə, ahu-zarı hədərdi,
Bu dünyada hər şey gəldi-gedərdi.
Göz yaşımnan göyərtdimşəm bu dərdi,
Bacardığım budu, dərib ağlama [Nağıqızı, 2025:26].*

Biri dramatik, digəri lirik növdə olan əsərlərin qəhrəmanı – ANA hər iki əsərdə mədəni, mənəvi və milli dəyərləri təmsil edən simvol kimi təqdim edilir. C.Məmmədquluzadənin “Anamın kitabı” əsərində Zəhrəbanu ana parçalanmış vətəni, fərqli ideologiyaları, milli maarifçiliyin vacibliyini və oyanış zərurətini vurğulayırsa, Mahirə Nağıqızının “Anamın kitabı”nda Nazlı ana Qərbi Azərbaycandan məcburi köçkün düşmüş bir qadının taleyini, onun yaddaşında yaşayan yurd yerinin isti-soyuğunu, adət-ənənəsini, saz-söz mədəniyyətini canlandırır:

*Bu nə duman, bu nə çisək,
Qəlb, məni az qürbətə çək.
Qaldıq vətən dedik, ölsək
Məzarımız qara torpaq [Nağıqızı, 2025:99].*

*Əppəyimiz, aşımız,
Qana döndü yaşımız.
Hərəmiz bir tərəfdə,
Pərəyəndi başımız [Nağıqızı, 2025:106].*

Nazlı ana obrazı vasitəsilə Mahirə Nağıqızı məcburi köçkünlüyün yaratdığı sarsıntıyı, tarixdə silinmək təhlükəsi ilə üz-üzə qalan yaddaşı, saz-söz mədəniyyətinin yaşatma gücünü və ən əsası qadın kimliyinin milli kimliklə iç-içə keçməsinə ifadə edir.

Zəhrəbanu kimi, Nazlı ana da real tarixi hadisələrin fonunda, Qərbi Azərbaycanın Dərələyəz mahalından ömrün gənclik illərində didərgin düşmüş bir ana, bir qadındır. Vətən həsrətinin, saz-söz mədəniyyətinin daşıyıcısı Nazlı ana özündə həm klassik Azərbaycan qadını, həm də milli yaddaşı təcəssüm etdirir. Nazlı ananın kitabı da ana həyatının, qadın ömrünün, sözlə yaşadılmış tarixin bir növ simvoludur. Onun obrazı müəllifin öz həyat təcrübəsindən – anasının taleyindən bəhrələnmişdir. Bu mənada, Nazlı ana obrazı həm real, tarixi, həm də simvolik və ümumiləşdirilmiş bir mənə daşıyır.

Şeirlərdə Nazlı ana sanki danışmır, oxuyur – sazın dili ilə, könlün nəğməsi ilə. Bu, yazılı mətnə yox, şifahi xalq yaddaşında yaşayan bir “kitab”ın oxunuşudur. Mahirə Nağıqızı ananı sazlı-sözlü, kökə bağlı, yurd həsrəti ilə alışıb yanan, amma könlü sınımayan bir qadın kimi təqdim edir. Onun sinəsində daşdığı həsrət, övladlarına ötürdüyü yaddaş, dildə yaşatdığı yurd xatirələri – hamısı bir yerdə xalq yaddaşının ana dilində qorunan kitabına çevrilir. Bu baxımdan Mahirə Nağıqızının “Anamın kitabı” yalnız poetik bir ad deyil, ana obrazı üzərindən yazılmış bir milli yaddaş kitabı, sözün əsl mənasında poetik arxiv, milli mirasın qadın yaddaşında yaşaması kimi dəyərləndirilə bilər.

“Kitab” – simvolik yanaşma kimi. Əsərdə tez-tez vurğulanan “kitab” anlayışı da xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Burada “kitab” yalnız dini və ya dünyəvi bir mənbə deyil, həm də tərbiyənin, ideoloji formalaşmanın və həyat tərzinin mənbəyi kimi təqdim olunur. Hər bir övladın “öz kitabı” var və bu kitablar arasında əlaqəsizlik, ziddiyyət mövcuddur. Bu, müəllifin dövrün Azərbaycan cəmiyyətindəki maarifçilik uğrunda mübarizənin çətinliyini, təhsilin və tərbiyənin parçalanmasını göstərmək üçün istifadə etdiyi simvolik yanaşması, “kitab” isə həm müqəddəslik, həm də yanlış ideoloji metafordur.

Zəhrəbanu ana – maarifpərvər, dramaturq təxəyyülünün yaratdığı bir obraz, tərəqqi və milli oyanışa səsləyən, Nazlı ana real, müəllifin şeirlərində həsrət və məcburi köçkünlüyün ağrı-acısını sinəsində qövr edən bir obrazdır. Zəhrəbanunun kitabı – birlik, soykökünə bağlılıq, müasirliyə, modernləşməyə çağırırdırsa, Nazlı ananın kitabı – saz-sözlə yazılan xatirələr boğçası, tarixi ədalətsizlik və həsrətə üsyandır.

Cəlil Məmmədquluzadənin pyesindən fərqli olaraq, Nazlı ananın kitabı tam fərqli zamanın, fərqli tarixi ağrıların və fərqli milli təbəddülatların bədii ifadəsidir. Bu kitabda “ana” obrazı təkcə şeirlərin qəhrəmanı deyil – kitabın ruhudur, nəfəsidir, ağrısı və müqavimətidir. Bu ana – Nazlı ana yalnız bir insanın deyil, bir xalqın həsrətini daşıyır:

*Yazaram öz aramda,
Pozaram öz aramda.
Çoxluca dərdlərim var,
Qoy qalsın öz aramda [Nağıqızı, 2025:156].*

*Bu bulaq çağlarmı, qalar,
Axmasa ağlarmı qalar?
Ana, dağları görmədim,
Bu dərdə dağlarmı alar? [Nağıqızı, 2025:104].*

Mahirə Nağıqızıda “kitab” anlayışı C.Məmmədquluzadənin “Anamın kitabı”nda olduğu kimi, ideoloji təbəqələşmənin simvolu deyil – bir ömrün, bir xalqın yazılmamış tarixidir. Əgər Zəhrəbanu ana oğulları tərəfindən unudulan dəyərlərin simvoludursa, Nazlı ana o dəyərləri sinəsində qoruyub, sözə çevirən yaddaşdır. Cəlil Məmmədquluzadənin Zəhrəbanu obrazı – təhlükədə olan milli birliyin metaforasıdır. O, övladlarını sevə bilsə də, onları bir araya gətirə bilmir – çünki onlar artıq fərqli “kitablar”la, fərqli ideologiyalarla formalaşıblar. Mahirə Nağıqızının Nazlı anası isə itirilmiş vətənin ruhunu içində yaşadan, sazın dili ilə ötürən və söz vasitəsilə müqavimət göstərən bir qadındır. Onun “kitabı” bir xalqın sağ qalan yaddaşdır:

*Sırğa elə sözlərimi, vaxtla sına,
Huşyar olan getməz namərd qapısına.
Qoymadınsa hansı yerdə ocaq daşı,
Çiyində sən, əməlində ocaq daşı [Nağıqızı, 2025:13].*

Zaman və məkan fərqləri kontekstində eyni ideyanın poetik və bədii inikası kontekstində Zəhrəbanu ana zamanın içində sükutla dağılır, Nazlı ana isə zamanın qarşısında səslə durur – sazla, nəğmə ilə, şeir dili ilə. Xalqın ağrısının və müqavimətinin ifadəçisi kimi o, poetik simvol olaraq, vətən həsrətini, yaddaşlarda yaşadan mədəni kimlik timsalıdır.

İ.Həbibbəyli yazır: “Anamın kitabı” Azərbaycanın milli istiqlalı haqqında XX əsr boyu yazılmış silsilə əsərlərin mənəvi Anasıdır. ...Milli müstəqillik və birlik, soykökə dərin bağlılıq, milli ideologiya və istiqlal uğrunda mübarizə kimi aktual məsələlər “Anamın kitabı” əsərinin mövzusunı və qayəsini təşkil edir” [Həbibbəyli, 2009:18]. Mahirə Nağıqızının “Anamın kitabı” əsəri isə milli müstəqilliyin, milli yaddaşın və ideologiyanın, milli təfəkkürün poetik tərənnümüdür. Hər iki əsərdə “kitab” anlayışı metaforik səviyyədə fərqli, amma tamamlayıcı funksiyalara malikdir: C.Məmmədquluzadədə “kitab” ideoloji ayırıcı xətdir, M.Nağıqızıda isə “kitab” yaddaşın qoruyucusu, sözün və kimliyin köküdür.

Nəticə/Conclusion

C.Məmmədquluzadənin “Anamın kitabı” əsəri ilə Mahirə Nağıqızının “Anamın kitabı” əsərində ana obrazları fərqli dövrlərin, fərqli ədəbi formaların – nəsr və poeziyanın nümayəndələri olsalar da, milli yaddaşın daşıyıcıları olaraq Vətəni, xalqı, milli dəyərləri və mənəviyyatı təmsil edirlər.

Cəlil Məmmədquluzadənin əsərində ana obrazı (Zəhrəbanu) maarifçi ideologiyanın içində parçalanmış bir ailənin və cəmiyyətin rəmzi kimi təqdim

olunur. O, fərqli düşüncə sistemlərinin toqquşduğu bir dövrdə, ana kimi sevdiyi, amma ideoloji olaraq birləşdirə bilmədiyi övladları ilə qarşı-qarşıya qalır. Zəhrəbanu – parçalanmış milli şüurun, dağılmış dəyərlərin və dilin unudulmasının acısını daşıyır.

Mahirə Nağıqızının “Anamın kitabı” isə bu parçalanmanın başqa bir mərhələsidir – məcburi köç, yurd itkisi və sürgün həyatının poetik ifadəsi. Buradakı Nazlı ana obrazı, fiziki olaraq vətəndən uzaq düşmüş, lakin daxilində vətəni, dili və sazı yaşadan bir qadındır. O, xalqın tarixi yaddaşını ana dili və saz vasitəsilə övladlarına ötürən canlı kitab rolundadır.

Bu iki əsər vasitəsilə Azərbaycan ədəbiyyatı bir daha göstərir ki, vətən itkisi, milli özünüdərk və mədəni kimliyin yaşadılması ilk növbədə ana obrazında cəmlənir. Ana – sadəcə bioloji varlıq deyil, millətin daşıyıcısı, kökə qayıdışın başlanğıcı, dil və ruhun keşikçisidir.

“Anamın kitabı” adı altında Cəlil Məmmədquluzadənin pyesi və Mahirə Nağıqızının çağdaş dövrə aid “Anamın kitabı” poetik toplusu Azərbaycan ədəbiyyatının fərqli dövrlərinə və fərqli estetik anlayışlarına mənsub olsalar da, ortaq bir bədii və ideoloji yükü daşıyırlar: ANA – xalqın, vətənin, milli kimliyin və tarixi yaddaşın simvoludur. C.Məmmədquluzadənin “*Anamın kitabı*” – *Azərbaycanın təkcə XX əsrin əvvəllərindəki deyil, həm də XXI əsrin başlanğıcındakı tale kitabıdır*”sa (İ.Həbibbəyli), M.Nağıqızının “Anamın kitabı” sadəcə ana haqqında kitab deyil, Vətən nisgilinin, torpaq həsrətinin, yurd yangısının sazlı-sözllü, bayatılı sükutudur.

ƏDƏBİYYAT/REFERENCES

1. Əliyeva, S. (2021). Müasir qadın poeziyasında yaddaşın poetik kodları / Azərbaycan filologiyası. – № 2(38). – s. 33-40.
2. Əlizadə, Z. (2017). Azərbaycan poeziyasında vətən həsrəti və köç motivləri / Azərbaycan Dillər Universiteti Elmi Əsərləri. – №4(56). – 45-52 s.
3. Həbibbəyli, İ. (2009). Böyük demokrat yazışı Cəlil Məmmədquluzadə / C.Məmmədquluzadə. Seçilmiş əsərləri. 2 cildə, I c. – Naxçıvan: – s. -39.
4. Quliyev, T. (2015). Cəlil Məmmədquluzadə və milli ideologiyanın bədii təqdimində ana obrazı / Ədəbiyyat və incəsənət. – № 3(12). – 60-68.
5. Məmmədquluzadə, C. (2013). Əsərləri. 5 cildə, II c. – Bakı: “Şərq-Qərb”. – 272 s.
6. Mir Cəlil, Hüseynov, F. (2019). XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı. Ali məktəblər üçün dərslik. – Bakı: “Elm və təhsil”. – 560 s.

-
7. Nağıqızı, M. (2025). Anamın kitabı. – Bakı: ADPU nəşriyyatı. – 215 s.
8. Novruzov (Dəyirmançı). F. (2025). Söz proyeksiyasının yaratdığı abidə / Nağıqızı, M. (2025). Anamın kitabı. – Bakı: ADPU nəşriyyatı. – s.5-16.
9. Jung, C.G. (1968). The Archetypes and The Collective Unconscious. – Princeton University Press. – v.9, p.1. – 589 s.

Məqalə tarixçəsi

Daxil olub 09.09.2025

Qəbul edilib 01.10.2025

Nəşrə tövsiyə edib Adil Babayev

filologiya elmləri doktoru, professor

